

Với cách tiếp cận phát triển du lịch bền vững, bài viết tập trung phân tích, làm rõ những điểm nghẽn của ngành du lịch thành phố Cần Thơ ảnh hưởng đến sự phát triển bền vững. Từ đó, một số gợi ý chính sách về lợi ích kinh tế, bảo vệ môi trường và tài nguyên du lịch, giữ gìn văn hóa cộng đồng được đề xuất nhằm định hướng ngành du lịch thành phố Cần Thơ phát triển bền vững.

GỢI Ý CHÍNH SÁCH PHÁT TRIỂN DU LỊCH BỀN VỮNG Ở THÀNH PHỐ CẦN THƠ – NHÌN TỪ CÁC ĐIỂM NGHẼN

TS. Nguyễn Quốc Nghi
Trường Đại học Cần Thơ

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Với xu thế phát triển kinh tế và hội nhập mang tính toàn cầu, du lịch đã trở thành ngành kinh tế phát triển nhanh và chiếm vị trí quan trọng đối với nền kinh tế của nhiều địa phương và quốc gia trên thế giới. Ở Việt Nam, Nghị quyết số 08-NQ/TW ngày 16/01/2017 của Bộ Chính trị đã khẳng định phát triển du lịch trở thành ngành kinh tế mũi nhọn. Điều đó khẳng định du lịch đã thật sự trở thành một ngành kinh tế then chốt cần được đầu tư trọng điểm của quốc gia. Chính vì thế, vấn đề phát triển du lịch bền vững luôn được đặt ra trong nhiều hội nghị, hội thảo toàn quốc.

Với lợi thế vị trí địa lý và đa dạng tài nguyên du lịch, trong những năm gần đây, ngành du lịch thành phố Cần Thơ đã có những cố gắng, nỗ lực phát triển với mục tiêu đưa du lịch trở thành ngành kinh tế mũi nhọn của thành phố và cũng đã đạt được một số kết quả nhất định. Đáng chú ý là năm 2017, tổng lượt khách đến Cần Thơ tham quan, du lịch đạt hơn 7,5 triệu lượt, tăng 41% so với cùng kỳ năm 2016. Doanh thu từ du lịch trong năm 2017 đạt 2.879 tỷ đồng tăng 59% so với cùng kỳ. Tuy nhiên, phát triển du lịch ở thành phố Cần Thơ chưa tương xứng với lợi thế so sánh, tiềm năng vốn có và còn không ít hạn chế ở một số khía cạnh. Trong đó, nhiều điểm nghẽn đang dần bộc lộ nhìn từ góc độ phát triển du lịch bền vững, chẳng hạn như: thu hút đầu tư chưa đồng bộ, chưa đảm bảo hài hòa lợi ích kinh tế giữa các bên tham gia du lịch, tác động tiêu cực đến tài nguyên du lịch, ô nhiễm môi trường tự nhiên, việc bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa còn hạn chế,... Những điểm nghẽn này đã ảnh hưởng trực tiếp đến sự phát triển bền vững của ngành du lịch thành phố Cần Thơ.

2. CƠ SỞ LÝ LUẬN PHÁT TRIỂN DU LỊCH BỀN VỮNG

Cho đến nay, vẫn còn nhiều quan niệm khác nhau về phát triển du lịch bền vững. Theo Butler's (1993) cho rằng, phát triển du lịch bền vững là quá trình phát triển và duy trì trong một không gian và thời gian nhất định, sự phát triển này không làm giảm khả năng thích ứng môi trường của con người trong khi vẫn có thể ngăn chặn những tác động tiêu cực đến sự phát triển lâu dài. Machado (2003) nhấn mạnh đến tính bền vững của các sản phẩm trong phát triển du lịch, sự phát triển du lịch bền vững là quá trình phát triển các sản phẩm du lịch nhằm đáp ứng các nhu cầu hiện tại của khách du lịch, ngành du lịch và cộng đồng địa phương mà không ảnh hưởng đến khả năng đáp ứng nhu cầu của thế hệ tương lai. Theo Hens (1998), phát triển du lịch bền vững đòi hỏi sự quan tâm của các bên có liên quan đến việc quản lý các nguồn tài nguyên theo các cách thức khác nhau nhằm khai thác và cung cấp các sản phẩm du lịch đáp ứng các

nhu cầu kinh tế, xã hội và thẩm mỹ trong khi vẫn duy trì bản sắc văn hóa, đa dạng hệ sinh thái và bảo đảm sự sống cho thế hệ mai sau.

Đến năm 2002, Tổ chức Du lịch Thế giới đã đưa ra định nghĩa về phát triển du lịch bền vững khá toàn diện: “Phát triển bền vững trong du lịch là sự phát triển có thể đáp ứng được những nhu cầu hiện tại mà không ảnh hưởng, tổn hại đến những khả năng đáp ứng nhu cầu của các thế hệ tương lai. Sự phát triển này quan tâm đến lợi ích kinh tế, xã hội mang tính lâu dài trong khi vẫn đảm bảo sự đóng góp cho bảo tồn và tôn tạo các nguồn tài nguyên, duy trì được sự toàn vẹn về văn hóa để phát triển hoạt động du lịch trong tương lai, cho công tác bảo vệ môi trường và góp phần nâng cao mức sống của cộng đồng địa phương” (WTO, 2002).

Du lịch bền vững cần đảm bảo 3 khía cạnh: lợi ích kinh tế, bảo vệ môi trường và giữ gìn văn hóa cộng đồng (Bien, 2004).

(1). Lợi ích kinh tế: Du lịch đóng góp về mặt kinh tế cho cộng đồng và tạo ra nguồn thu nhập công bằng và ổn định cho cộng đồng địa phương cũng như càng nhiều bên liên quan khác càng tốt. Du lịch mang lợi ích cho người chủ, cho nhân viên và cả người xung quanh. Du lịch không bắt đầu một cách đơn giản để sau đó sụp đổ nhanh do các hoạt động kinh doanh nghèo nàn.

(2). Bảo vệ môi trường: Du lịch bền vững có tác động rất thấp đến nguồn lợi tự nhiên và các khu bảo tồn. Du lịch giảm thiểu các tác động đến môi trường (động thực vật, các sinh cảnh sống, nguồn lợi sống, sử dụng năng lượng và ô nhiễm,...) và cố gắng có lợi cho môi trường.

(3). Giữ gìn văn hóa cộng đồng: Du lịch không gây hại đến các cấu trúc xã hội hoặc văn hóa của cộng đồng. Bên cạnh đó, du lịch tôn trọng văn hóa và truyền thống địa phương. Khuyến khích các bên liên quan (các cá nhân, cộng đồng, nhà điều hành tour, và quản lý địa phương) trong tất cả các giai đoạn của việc lập kế hoạch, phát triển và giám sát, giáo dục các bên liên quan về vai trò của họ.

3. CÁC ĐIỂM NGHẼN ĐỐI VỚI SỰ PHÁT TRIỂN DU LỊCH BỀN VỮNG Ở TP. CẦN THƠ

3.1. Điểm nghẽn về lợi ích kinh tế

- Du lịch đóng góp quan trọng cho sự phát triển kinh tế thành phố thông qua việc tạo việc làm, đa dạng hóa sinh kế và cải thiện thu nhập cho cộng đồng địa phương. Tuy nhiên, những năm gần đây, ngành du lịch thành phố phát triển nhanh, dẫn đến sự xuất hiện ngày càng nhiều các điểm du lịch tự phát, kém hấp dẫn, các nhà hàng, khách sạn kém chất lượng. Song song đó, việc nâng giá dịch vụ du lịch thiếu kiểm soát vào các thời điểm nóng và sự phân biệt giá đối với khách quốc tế và khách nội địa, cộng thêm sự lôi kéo khách một cách ô ạt đã làm ảnh hưởng ít nhiều hình ảnh du lịch Cần Thơ.

- Vấn đề chia sẻ lợi ích giữa các bên tham gia cung ứng dịch vụ du lịch vẫn là bài toán nan giải. Các tác nhân tham gia chuỗi cung ứng dịch vụ du lịch vẫn chưa tìm được tiếng nói chung về vấn đề công bằng lợi ích. Đặc biệt, lợi ích của người dân bản địa tham gia cung ứng dịch vụ du lịch chưa được đảm bảo, chưa tương xứng với sự đầu tư. Đây là vấn đề mấu chốt trong phát triển du lịch bền vững.

- Tốc độ đầu tư cho ngành du lịch thành phố Cần Thơ được đánh giá khá cao thông qua sự đầu tư phát triển hạ tầng, cơ sở vật chất kỹ thuật kéo theo sự phát triển của các ngành kinh tế khác. Tuy nhiên, nguồn vốn đầu tư chưa đồng bộ về mặt không gian và lĩnh vực, trong đó

phải nói đến sự tập trung cao độ vào lĩnh vực nhà hàng- khách sạn trên địa bàn quận Ninh Kiều, trong khi các lĩnh vực khác và địa bàn khác còn rất hạn chế.

- Hoạt động xã hội hóa ngày càng ưu tiên trong ngành du lịch TP. Cần Thơ nhằm khai thác nguồn lực cộng đồng với nhiều chính sách ưu đãi góp phần vào quá trình phát triển kinh tế - xã hội của địa phương. Khó khăn hiện nay là việc kiểm soát, quản lý các khách sạn quy mô nhỏ, homestay chưa đạt chuẩn, nhiều phương tiện vận chuyển khách du lịch chưa đảm bảo an toàn, các điểm phục vụ ẩm thực chưa đảm bảo an toàn vệ sinh thực phẩm để phục vụ khách du lịch.

- Công tác xúc tiến quảng bá du lịch, hình ảnh điểm đến của thành phố ngày càng chuyển biến tích cực. Tuy nhiên, quy mô hoạt động xúc tiến còn nhỏ lẻ, hiệu quả chưa cao, chýõng trình xúc tiến quảng bá du lịch chưa thật sự ấn tượng, chưa đáp ứng yêu cầu hội nhập và hợp tác phát triển.

- Chất lượng nguồn nhân lực du lịch chưa đảm bảo theo hướng bền vững. Điều này thể hiện qua sự thiếu hụt nguồn nhân lực chuyên nghiệp tại các điểm du lịch, hệ thống nhà hàng, khách sạn; Tư duy làm du lịch của cộng đồng và tầm nhìn của các nhà quản lý du lịch địa phương còn hạn chế.

3.2. Điểm nghẽn về môi trường và tài nguyên du lịch

- Bản chất của du lịch bền vững là gây tác động thấp đến nguồn lợi tự nhiên nói chung và các khu bảo tồn nói riêng. Tuy nhiên, sự phát triển nhanh của ngành du lịch thành phố đã thu hút rất nhiều lượng khách trong và ngoài nước, việc tham quan ô ạt thiếu sự hướng dẫn bảo vệ môi trường đã gây ô nhiễm môi trường, tổn hại hệ sinh thái.

- Vấn đề rác thải phát sinh từ hoạt động du lịch cũng là một thách thức lớn đối với sự phát triển du lịch bền vững. Nguyên nhân xuất phát từ nhiều tác nhân tham gia du lịch: sự thiếu ý thức của một bộ phận khách du lịch, nhân viên phục vụ du lịch, người quản lý các điểm du lịch, cộng đồng làm du lịch, sự thiếu đầu tư trong việc làm sạch và gìn giữ môi trường xanh, sạch, đẹp của địa phương.

- Hoạt động khai thác nguồn tài nguyên du lịch ở thành phố Cần Thơ đang diễn ra ô ạt trong những năm gần đây. Hoạt động du lịch có mức độ khai thác nhanh hơn, nhiều hơn làm giảm chất lượng dịch vụ du lịch, ảnh hưởng đến hiệu quả đầu tư và nguồn tài nguyên du lịch. Song song đó, nhiều điểm du lịch đang bê tông hóa ô ạt, khai thác du lịch bờ bãi, gây suy thoái môi trường và phản cảm đối với du khách quốc tế.

- Ngành du lịch chưa đánh giá được mức độ xuống cấp của các điểm du lịch, mức độ tổn hại môi trường của các khu du lịch. Đặc biệt ở những điểm du lịch nổi bật, cường độ hoạt động khá cao, tập trung chủ yếu vào mùa du lịch, sự quá tải lượng du khách chắc chắn sẽ gây tác động đến môi trường sống, nguồn tài nguyên, ô nhiễm môi trường nước, môi trường không khí, sự suy giảm đa dạng sinh học là không tránh khỏi.

3.3. Điểm nghẽn về văn hóa cộng đồng

- Với sự “cám dỗ” của việc kiếm tiền dễ dàng từ các hoạt động phục vụ du lịch, một số nghệ nhân địa phương đã không chuyên tâm vào việc phát triển nghề truyền thống mà tập trung khai thác du lịch, điều này làm giảm tính nghệ thuật của nghề truyền thống. Điều này ảnh hưởng mạnh đến tính bền vững của du lịch vì tính chất phát triển kinh tế thiếu tầm nhìn của một bộ phận cộng đồng.

- Sự phát triển quá nhiều các điểm du lịch tâm linh chưa có sự đầu tư chiều sâu đã ảnh hưởng không nhỏ đến các giá trị văn hóa tâm linh địa phương. Số lượng khách tăng đột biến vào những dịp lễ hội tại các đình, chùa và khu di tích nhưng không có sự hướng dẫn, điều tiết hợp lý đã làm giảm đi sự tôn nghiêm, nhất là khi sự phát triển kinh tế “ăn theo” của những người bán hàng rong, ăn xin.

- Một trong những thách thức lớn nhất đối với du lịch bền vững là sự “ô nhiễm văn hóa”. Bản chất của du lịch bền vững là không gây hại đến các cấu trúc xã hội hoặc văn hóa của cộng đồng, mà ngược lại du lịch bền vững thể hiện sự tôn trọng văn hóa và truyền thống địa phương. Trên thực tế, vẫn có xu hướng tiêu cực cho du lịch bền vững ở TP. Cần Thơ là văn hóa bị ô nhiễm bởi những hành vi tận hưởng thái quá của một bộ phận du khách quốc tế. Sự du nhập văn hóa ngoại lai ngày càng diễn biến phức tạp vì hoạt động du lịch là nơi dễ dàng gây nên sự biến đổi bản sắc văn hóa.

4. GỢI Ý CHÍNH SÁCH PHÁT TRIỂN DU LỊCH BỀN VỮNG Ở TP. CẦN THƠ

4.1. Đối với vấn đề lợi ích kinh tế

Thứ nhất, khuyến khích đầu tư phát triển du lịch đồng bộ. Ngành du lịch cần đa dạng hóa hình thức đầu tư thông qua khuyến khích xã hội hóa và hợp tác công tư (PPP). Đặt biệt chú trọng khuyến khích đầu tư vào các địa bàn tiềm năng trong phát triển du lịch, đầu tư vào các lĩnh vực cần thiết để hoàn thiện chuỗi cung ứng dịch vụ du lịch.

Thứ hai, thúc đẩy hợp tác chia sẻ lợi ích hài hòa. Ngành du lịch cần làm cầu nối cho sự liên kết giữa các tác nhân tham gia chuỗi cung ứng dịch vụ du lịch. Sự hợp tác giữa các bên tham gia cung ứng dịch vụ du lịch cần đảm bảo lợi ích hài hòa. Đặc biệt, để phát triển du lịch bền vững, cần chú trọng đảm bảo lợi ích kinh tế của cộng đồng dân cư tham gia cung ứng dịch vụ du lịch.

Thứ ba, nâng cao hiệu quả công tác quản lý, kiểm soát chất lượng, giá dịch vụ các đơn vị cung ứng dịch vụ du lịch. Việc thanh kiểm tra chất lượng dịch vụ, sự cam kết niêm yết giá dịch vụ cần thường xuyên thực hiện nhằm đảm bảo sự đồng nhất trong hệ thống. Nên chăng, cần thiết lập hệ thống cảnh báo cho du khách đối với các đơn vị không đảm bảo các tiêu chuẩn chung.

Thứ tư, nâng cao chất lượng nguồn nhân lực du lịch. Đây là câu chuyện “**dài hơi**” nhưng cần phải tiếp tục làm và làm mạnh mẽ hơn. Nguồn nhân lực là giá trị cốt lõi cho tất cả chiến lược thành công. Chính vì thế, ngành du lịch Cần Thơ cần thống kê, đánh giá chất lượng nguồn nhân lực du lịch, từ đó xây dựng đề án, triển khai các chương trình hành động nâng cao chất lượng đội ngũ cán bộ quản lý du lịch địa phương, cộng đồng làm du lịch và nhân viên du lịch tại các điểm đến.

Thứ năm, thúc đẩy công tác xúc tiến, quảng bá hình ảnh du lịch. Đây là chiến lược quan trọng nhằm thu hút du khách trong và ngoài nước đến với Cần Thơ. Công tác xúc tiến và quảng bá du lịch cần được đầu tư chiều sâu về chất lượng. Chính vì thế, rất cần sự đầu tư kinh phí thoả đáng cho công tác này. Trong thời kỳ công nghệ 4.0, cần tận dụng tối đa các ứng dụng công nghệ thông minh để quảng bá hình ảnh du lịch, vừa tiết kiệm, vừa mang lại hiệu quả cao.

4.2. Đối với vấn đề môi trường và tài nguyên du lịch

Thứ nhất, đánh giá tác động của các dự án khai thác tài nguyên phục vụ du lịch. Đây là công tác rất quan trọng, ảnh hưởng trực tiếp đến sự phát triển du lịch bền vững. Ngành du lịch cần phối hợp với các đơn vị hữu quan để đưa ra những kết quả chính xác về tác động trước mắt và lâu dài của các dự án khai thác tài nguyên du lịch. Phải đảm bảo dự án tác động thấp nhất đến tài nguyên du lịch và môi trường sinh thái.

Thứ hai, hoàn thiện hệ thống bảo vệ cảnh quan và môi trường du lịch. Đối với những điểm du lịch cộng đồng, cần thiết phải xã hội hóa để hợp tác bảo vệ môi trường du lịch. Đối với các đơn vị cung ứng dịch vụ du lịch, cần yêu cầu thiết lập hệ thống kiểm soát chất thải, rác thải đảm bảo sự tác động tối thiểu đến môi trường xung quanh.

Thứ ba, nâng cao nhận thức bảo vệ môi trường và tài nguyên du lịch. Ngành du lịch cần phối hợp với các đơn vị truyền thông và hội đoàn thể nhằm đa dạng hóa các hình thức tuyên truyền bảo vệ môi trường cho cộng đồng làm du lịch và du khách. Các chương trình hành động bảo vệ môi trường và tài nguyên du lịch cần thường xuyên thực hiện. Song song đó, cần định hướng, nâng cao nhận thức của cộng đồng làm du lịch về lợi thế của tài nguyên tự nhiên, tài nguyên bản địa đối với nhu cầu trải nghiệm của du khách, không nên hiện đại hóa, bê tông hóa hệ thống phục vụ du lịch.

3.3. Đối với vấn đề văn hóa cộng đồng

Thứ nhất, giữ gìn bản sắc văn hóa làng nghề truyền thống. Vai trò của nghệ nhân là rất quan trọng trong việc truyền thông điệp văn hóa nghệ thuật của nghề truyền thống cho du khách. Đó cũng là sức hấp dẫn mạnh nhất của du lịch làng nghề đối với du khách. Chính vì thế, mỗi nghệ nhân cần tập trung nâng cao tay nghề, đưa văn hóa nghệ thuật truyền thống vào sản phẩm do mình làm ra. Từ đó, thúc đẩy sự thành công cả 2 mục tiêu, đó là thu hút khách du lịch và quảng bá nghệ thuật văn hóa truyền thống địa phương. Song song đó, ngành du lịch cần phối hợp với các hội đoàn thể khuyến cáo các đơn vị cung ứng dịch vụ du lịch có sử dụng lao động trẻ em nên định hướng cho trẻ tiếp tục học tập, thời gian nhàn rỗi có thể làm thêm để kiếm thu nhập phù hợp.

Thứ hai, giữ gìn tự tôn nghiêm các điểm du lịch tâm linh. Cần hệ thống lại các điểm du lịch tâm linh, một mặt nâng cao chất lượng các điểm du lịch tâm linh nổi tiếng hiện có, mặt khác cần kiểm soát chặt chẽ sự phát triển các điểm du lịch tâm linh mới. Vào những dịp lễ hội, cần có sự phối hợp hỗ trợ của các đơn vị chức năng liên quan nhằm đảm bảo sự tôn nghiêm, liên thiêng, phục vụ tốt nhu cầu của du khách.

Thứ ba, hạn chế tối đa sự du nhập văn hóa ngoại lai. Các đơn vị cung ứng dịch vụ du lịch cần truyền đạt cho du khách nước ngoài biết về tinh thần văn hóa dân tộc, phong tục tập quán và những qui tắc ứng xử văn hóa của địa phương. Điều này vừa tạo sự thích thú cho du khách muốn tìm hiểu về phong tục tập quán địa phương, vừa hạn chế sự phá cách quá mức của du khách quốc tế khi đến với miền đất Tây Đô. Song song đó, cần có sự phối hợp giữa các ban ngành hữu quan để hạn chế tối đa sự du nhập của các văn hóa ngoại lai, ảnh hưởng xấu đến thuần phong mỹ tục dân tộc và phong cách con người Tây Đô.

5. KẾT LUẬN

Nhìn nhận đúng thực chất về các tiêu chuẩn phát triển du lịch bền vững, vẫn còn khá xa để ngành du lịch thành phố Cần Thơ có thể vươn tới. Tuy nhiên, đây là mục tiêu duy nhất, quan trọng nhất không chỉ riêng ngành du lịch TP. Cần Thơ mong muốn đạt được mà tất cả các địa

phương và quốc gia trên thế giới đều phấn đấu. Chính vì thế, ngành du lịch TP. Cần Thơ rất cần sự đầu tư mạnh mẽ hơn, quyết tâm hơn, đồng bộ hơn để khẳng định ngành kinh tế mũi nhọn và từng bước tiến đến tiêu chuẩn phát triển du lịch bền vững.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bien, Amos.(2004). The simple user's guide to certification for sustainable tourism and ecotourism. The International Ecotourism Society.
2. Butler, R. W. (1993). Tourism An evolutionary perspective. In J. G. Nelson, R. Butler, & G. Wall, Tourism and sustainable development: monitoring, planning, managing, 26-43. Waterloo: Heritage Resources Centre, University of Waterloo.
3. Machado A. (2003). Tourism and Sustainable Development, Capacity Building for Tourism Development in VietNam, VNAT and FODESO, VietNam.
4. Hens, L. (1998). Tourism and Environment, M.Sc. Course, Free University of Brussel, Belgium.
5. WTO (2002). Sustainable Development of Tourism: A Compilation of Good Practices, Madrid.